HET TESTAMENT OFTE Uuytersten wille vande Nederlandsche Oorloghe.

Ghelijc als sy, liggende op haer Dood-bedde in den Hage, dien verclaert, onderteeckent, doen schrijven ende bezegelen heeft den tvveeden Februarij deses Iaers 1609.

Door

YEMAND VAN VVAER-MOND.

Tot Franc end al
By Frede-rijck de Urije.

Dobbel Anagramma ofte Naem-spreuck/ wt het woordt / Vrede.

Ick VREDE te ghelijck goet ende quaet besesse,
Te vveten, Ick REED'V, end DEER V, als ick plach:
Dus, ô Landsaten, bidt, datmen my alsoo treffe,
Dat ick uvv' Vrijen Staet REEDEN, niet DEREN mach.

Andere/ uyt het woordt / Peys, Spye, dat een bespieder ende spijcker beduydt.

Sou dese lamme PEYS dan maer ons Landt bespijen?
End een recht SPYE syn, soo haren naem uyt-leght?
Ick hoop, neen: Maer dat sy tot een SPYE sal gedijen
Die het Vereenichd' Landt noch vaster t'samen hecht.

Andere wt het woordt / Bestant.

De Coninck van Spaengien spreeckt.

Ick BEN'T SAT, dus altijdts met verderf mijner Rijcken
Te voeden sonder vrucht d'Oorlogh van Nederlandt,
Daerom stae ick NA T'BEST, end om meer schaeds t'ontvvijckē
VVil die een vvijle tijts op-schorten door BESTANT.

Anagramma ende Wensch des Dichters.

VVy hebben veertigh jaer door s'Oorloghs vvoeste baren
Op ons' Vrydoms compas ghevvorstelt sonder rust:
Daerom, ô Vredes God, HELP' ONS BLY RVSTE BAREN,
End brengh t'Vereenighd' Schip op s'Vredes vrije kust.

HET TESTAMENT,
Ofte
Uutersten wille van de
Nederlandsche Oorloghe.
Proſopopœia Belli Belgici.

De Oorloghe ſpreeckt,

Ick Dochter Lucifers, uyt Duyvelſchen gheſlacht/ — *Genus alto a ſanguine.*
Moeder van alle quaet end Suſter van tweedracht/
Des Doodes Bloet-verwandt end ſ'Peys Vyant gheſworen/
Wt d'Inquiſitie van Spaenſchen zaet gheboren
Aen ghene zijde van't Pyreneeſche gheberght/
Op Tybris boordt ghedoopt/ in Neerlandt geherberght/
Met Roomſcher Hoeren Melck van jonghs af op-ghevoepet/
End in Granvellæ School' allengſkens aenghegroepet:
Heb tot Hof-meeſter trouw Duc d'Alba eerſt ghehadt/ — In't Jaer
Die my in Nederlandt, t'welck doen in Vrede ſat/ — 1567. *Arduus*
Bracht ſonder ſlagh oft ſtoot / end om my wel te houwen — *agmen agens, cui*
Laet my tot ee-gemael Tyranniſch Ghewelt trouwen.
Bouwt nieuw Caſteelen/ end ſ'Lands Rechten neder velt/ — *Belli inſigne ſuperbum.*
Den wreeden Bloet-raet my tot Hof-gheſind' inſtelt/ — Anders Le Conſeil des Troubles
Die t'ſamen-rapende van d'abelſte Tyrannen/
Doet d'Edeldom van t'Landt te Vier end Sweert verbannen/
Die ſich ten Crijgh toeruſt end met ghemeene handt — *Flos veterum Virtusque Virûm, quos iuſtus in hoſtem fert dolor, et meritâ accendit Meſētius irâ.*
Hem weder dapperlick beſpringht aen elcken kant. — 1568.
De Graef van Arenbergh in Vrieſlandt werdt verſlaghen/
Ick deed Graef Lodewijck van Iemminghen verjaghen.
De Prins van Orangien tot Duc d'Alfs wederſtandt
Comt met volck over Maes/ maer moet weer uyt het Landt;
Soo dat ick Duc d'Alba maeck meeſter van den Velde/.
Het welck hy danckbaerlick my wederom vergelde/
Want d'Inquiſiti end Nieuw Biſſchoppen invoert/ — 1569.
Door den Bloet-raet op't bloet end goet van velen loert/
Verbreydt mijn heerſchappij / end het gemoet wraeck-gierigh
My met Vier/ Galge / Rat/ end Sweert verſadight vierigh.

Semperque recenti cæde tepebat humus.

Mijn dorstigh herte laeft met edel Graeflick bloedt/
End als een gretigh Wolf in de Schaeps-cudde woedt:
Ja deed' in ses jaer tijds alleenlijck door s'Beuls handen
Wel achthien duysent Lien onthoofden/ hanghen/ branden.
Dies heeft hy sich een Beeldt van Coper opgherecht
T'Antwerpen op't Casteel/ zijns overwinninghs Recht/

Egregiam verò laudẽ et spolia ampla.

De twee Staten des Lands vertredende met voeten/ 1571.
En was dat niet ghenoegh om mijnen lust te boeten?
Hy meende nu t'heel Landt te hebben overheert/
End synde buyten vrees stout-moedighlijck begeert.
Dat men hem van all's soud' den Thienden Penninck gheven/
Om my te maken rijck end weeldigh al mijn leven/

Ni vos datis, hic dabit.

End t'moedigh Nederlandt, arm/ nedrigh end ghedwee.
Voor den onwillighen Al basten laghen ree/
Maer/ siet/ een cleynen hoop verachte water-Geusen 1572.
Ontnamen hem den Bril, doen sagh hy op syn Neuse.

Quo iustior alter, nec pietate fuit nec bello maior.

De Prins comt weer in't Land met een machtigh Heyr-cracht/
End Duc d'Alba vergeefs uyt t'Veldt te jaghen tracht:
Doch Hollandt end Zeelandt hem meestendeels toe-vallen/
End stellen sich ter weyr/ t'ginck na mijn wel-ghevallen.
Tot Zutphen end Naerden wierdt vele volcks vermoordt/
De stadt van Mechelen door plonderingh verstoort/
Haerlem verweldight/ met meer ander vrome Feyten

At tu dictis Albane maneres.

Des Hertoghs van Alba my sonderlingh wel greyten. 1573.
Maer doen den Coninck sach dat door de strenghe macht
Van Alba syn bevel niet stracx en wierd volbracht/
Dat t'Landt aen't hollen was end sich tot noot-weyr wendet/
Ontbiedt hem weder thuys end herwaerts over sendet

Fides animi, atque in vtrumque paratus.

Den grooten Commandeur den loosen Don Lovijs
My tot een Voedster-heer/ die op een beter wijs'
Syn wil uyt voeren sou/ waer toe hy hem bereyde
End syne dapperheyt toond' op de Moocker-heyde.
De Spaengiaert muytineert/ de koene Zeeuwsche Maet
De Vloot des Commandeurs voor Bergen op zoom slaet. 1574.

Subit ira cadentem vlcisci Patriam, et sceleratas sumere pœnas.

End zijn Volck de Courant over boort danssen leerde:
Maer hy was by Lo wijs, end terwijl Triumpheerde
Te Bergen door de Stadt/ verr' ghenough buyten schoot/
End een gemeen Pardoen het Nederland aenbood.
Leyden ontset/ Worcum end Leerdam werdt vercrachtet/
T'Spaensch Crijghs-volck na Vtrecht om syn betalingh trachtet.
Maer terwijl ick aldus rijck ende machtigh was
Wierd ick sieck tot Breda, want op het selve pas 1575.
Begostmen eerst aldaer te handelen van Vrede
Door s'Keysers tusschen-spraeck end der Landsaten bede:
Maer t'was een corte Flauwt' die my weer haest verliet/
Die Vrede-handel tot een wreeden-handel diedt.

Buren,

Buren, Ouwater, end Schoonhoven dat beſuerden/ En hæc promiſſa fides eſt?
Bommenee, Ziriczee het ſelve meed betruerden.
De Spaengiaert weder muyt end gaet ſyn ouden ganck/
Doch myjnes Commandeurs Regieringh duert niet lanck/
Want hy aen eene cortſ' tot Bruyſſel haeſtigh ſtervet. 1576.
Den Raet van State ſ'Lands Gouvernement verwervet/ Vnus qui nobis turbando reſtituit rē.
Maer ick Don Rhoda kreegh tot Overſte Veldt-heer.
De Spaengiaerts vromelijck verdedighen mijn eer/
Verſchoonen niemant niet/end t'heele Landt becrijghen/
Sy meenden tot haer roof Bruyſſel fijn in te krijghen/
Doch ſynde dat miſluckt hebben ſy Aelſt verraſt/ Nec clauſa tegunt iam mœnia Belgas?
Antwerpen end Maeſtricht lijdt ſwaren overlaſt:
Doe ſach men my verdeelt in dryerley partijen/
De Raet van Staet' om t'Landt van t'Spaenſch geweldt te vrijen/
De Prins van Orangien met Hollandt end Zeelandt
Tot Spaengiaerts teghen-weyr eendrachtelijck aenſpant/
Maer ghy ô Spaengiaerts vroom/ ô mijn voorſtanders trouwe/
Die ick met reden voor mijn liefſte Kinders houwe/
Bleeft even onvertſaeght end waert niet eens vervaert
Om dat ghy van den Raet van State wierdt verclaert: Opaſſi graviora, dabit Deus his quoque finē.
Vyanden van het Landt/Oproerders end Rebellen:
Ja ginght kloeckmoedighlijck u ſelfs daer teghen ſtellen/
Terwijlen ick tot Gendt in ſ'doods noot was gheraeckt/
Waer een in-landſch Verdrach wierdt teghen u ghemaeckt:
Om met ghewapend' handt u uyt het Landt te jaghen.
Men oock in Spaengien ſond' om over u te claghen Quæ vobis quæ digna Viri pro talibus auſis præmia poſſe reār ſolvi?
End u gheſtraft te ſien/ghy hielt u even koen/
De Coninck wel toeſeyt ſtraff' over u te doen/
Maer u in't heymelijck vergeldinghe belovet
End door ſyn brieven ſelfs uw' trouwe dienſten lovet:
Sy waren te vroegh op end niet genough verſien
Van manlick Oorloghſ-volck om haer te doen ontſien.
De moedighe Don Ian is in het Landt gheromen/
End heeft mijn Regiment ſtracks by de handt ghenomen/
Beſweert den Peys van Gendt als in des Coninghs naem/ 1577. Conſilio verſare dolos ingreſſus, et aſtu.
Ghelatet ſich (quantſuys!) of ſ'hem waer aenghenaem/
End veynſet of hy wou de Spaengiaerden verſeynden
De Duydſchen dancken af end my doen t'leven eynden:
Maer t'was al ſchoon bedrogh dat niet lanck blijft bedeckt/
Dus hy mijn Oorloghſ-volck flucx weer te rugghe treckt/
End voeghet ſich by haer/wint Charlomont end Namen.
De Staten doen oock Volck van Oorloghe verſamen/
De Prins in Brabandt werdt tot Gouverneur gheſtelt/
End Don Ian by Gembloers der Staten Legher velt/ 1578.
Neemt vele Steden in: maer men doen noch een reyſ' Fugite hinc.
Door grooter Vorſten will' te Loven ſprack van Peys/

 Doch

Doch sulck ghevepnst opset cond my niet eens vervaren/
Ick sach wel dat het my sou meerder voordeel baren.
Don Ian had goet in zin/ maer is (eylaes!) in't best
Syns levens schiedelick ghestorven aen de Pest.
De Prins van Parma werdt daer na van s'Coninghs weghen
Mijn Bescherm-heer ghemaeckt/ dien sach ick cloecklick pleghen
d'Italiaenschen aerdt/ end heeft soo veel ghewrocht
Dat hy het Nederlandt tot tweedracht heeft ghebrocht/
De Walsche Landen syn van d'ander afghescheuret. 1579.
O! dat bequam my wel/ want het is juyst ghebeuret
In mijne Coelsche sieckt'/ terwijl men daer ter Steed
Door s'Keysers middelingh weer handelde van Vreed:
Dus ben ick wederom in corten tijt ghenesen/
End meer dan opt te voor gheweldigh opgeresen.
De Graef van Rennenbergh in Vrieslandt my versterckt/
De Graef van Hohenlo hem dapper teghenwerckt. 1580.
De Stadt van Mechelen af-valligh is den Staten/
Dies werdtse wederom mijn Volck tot roof ghelaten.
Der Staten Crijghs-volck wint Diest, Sychem end Aerschot,
End Parma weer Breda vermeestert door het Slot.
De Prins ghebannen werdt/ den Coninck afgheswooren/ 1581.
Den Hertoch van Anjou tot Over-heer vercoren/
Het ginck na mijnen wensch/ Ick was te recht verblijdt
End dacht/ nu trouwt Neerlandt my ymmers voor altijt
Noch sal voortaen niet licht geraecken aen den Vrede.
Op Audenaerd end Aelst ick mijn gheweldt bestede/
Liere verraden end Steenwijck beklommen wordt. 1582.
Den Hertogh van Anjou oock tot mijn voord'ringh port
Hem meester absolupt te maken van den Lande/
Maer tot Antwerpen raeckt syn aenslach heel tot schande.
De Prins doorschoten werdt/ soo dat het Veldt alleen 1583.
De Prins van Parma blijft/ na dat ick tusschen tween ẽn 84.
Met groote twyffelingh des Fortuyns had ghebloeyet.
De fier' Antwerpsche Maeght hy vercracht ende boeyet/
Dies hy met t'gulden Vlies by Callo werdt vereert. 1585.
De Graef, Venlo end Sluys hy volghens overheert/ 86. ẽn 87.
Gelre met Deventer hem oock ghelevert werden/
Terwijlen veel den staet syns weer-partijs verwerrden:
Dus hy Parmantigh was/ t'ginck hem al voor den windt/
Hy scheen alleen te syn Fortunæ troetel-kint.
Tot Borborch Enghelandt met valschen Peys verleyde/
End sich terwijl tot hulp des Spaenschen Vloots bereyde/
Maer t'selve sloegh hem mis/ end al zijn groot ghewelt 1588.
Voor Berghen was vergheefs: Want/ siet/ een Ionghen Held
In synes Vaders plaets' hem weer-werck gaet bescheeren.
Doen sach ick haestelick t'Rat des Ghelucks omkeeren/

Latet anguis in herbâ.
Alius latio iam partus Achilles.
Hoc rebus defuit unum.
Aliquis latet error, Equo ne credite, Teucri.
Dubius medijs.
Mars errat in armis.
Nullus amor populis, nec fœdera sunto
Infelix, quæ tanta animum dementia cœpit?
Cogite consilium et Pacem laudate sedentes, illi armis invadunt. Regna ruunt.

Breda

Breda den aenvanck is/ Steenberghen, Zutphen met 1590.
Deventer end Delf-ſiel ontfanght der Staten Wet.
Parmas Veldt-legher werdt van Knodſenburgh verdreven/
Hulſt, Nimmegen, Steenwijck end Coeverden daer kleven 1591.
Terwijl hy met ſyn macht de Franſche Oorlogh voedt en 92.
End my verſlapt: Ja ſoo hy hem weer daerwaerts ſpoedt
Is hy ſubijtelick tot Atrecht overleden.
De Graef van Manſvelt is in ſyne plaets getreden/
Die door raet van de Graef van Fuentes veel Mans velt
Met t'breken van't quartier: Doe was ick wel gheſtelt/ 1593.
Doch t'een Mes hielt wel haeſt het ander in de ſcheyde:
Geertruyden-bergh vergeefs langh ſyn ontſet verbeyde.
Den Eerdſ-hertogh Erneſt een Vorſt van Duydſchen bloet/
Sacht-zinnigher van geeſt end coeler van ghemoedt/ 1594.
Is aen des Coninghs ſijd' tot mijn Veld-heer ontfanghen/
Dus ſcheen hy in het Ernſt na Vrede te verlanghen/
Maer (ô vreucht!) een Paſtoor van Namen ſulcx verſtoort
Die uytghesonden was tot ſ'Princen Mauritz moort/
End t'verſchil was te groot/ noch grooter het wantrouwen/
Soo dat ick even ſterck mijn heerſchingh heb behouwen/
Meeſt aen der Staten ſijd/ die door het cloeck beleydt
Van den Naſſauſchen Vorſt voorſtaen mijn heerlyckheydt/
Door wien de Diſciplijn van mijn Volck met goed' orden
End ſtrengheyt langhs ſoo meer verbetert is geworden.
Dies ick weer Groeninghen met all' haer trotſch ghewelt
Hem onderdanigh maeck'/ end wel met Volck verſelt
Voor t'Landt van Luxenburgh des Winters my vermeyde. 1595.
Erneſt tot Bruyſſel ſterft. Fuentes my doe beleyde/
End Dorlans, Chaſtelet met Camerick in-nam/
Tot dat den Cardinael Albertus over-quam/ 1596.
Een Duydſch Vorſt/ van jonghs af in't Spaenſche Hof bevanghen
Met Purpuren Ghewaet/ na tot Hall' opgehanghen.
Op Cales end Ardres hy ſyn gheweldt begint/
End Hulſt met groot verlies van ſyn Volck overwint:
Maer op de Tielſche Hey ſiet hy ſyn Crijghſ-heyr ſneven/ 1597.
End met veel Steden is de Rijn-berck hem ontdreven. en 98.
d'Infante van Spangien hy onlanghs daer na trouwt/
End alſoo een goet deel van t'Nederlant behouwt/
Wil oock t'Vereenichd Landt met eenen Peys begaven/
Die wierd van ſtonden aen met een Dochter begraven:
Dus hy weer vromelick hand-haeft mijn oude Recht/
End tot mijns Heerſchappijs verſterckingh Al berecht.
Op Nieupoorts banghe Veldt ick ſynen moet aenſchouwde/
In't midden ſyns Crijghſ-heyrs/ waer hy niet en verflouwde 1600.
Voor dat hy ſyne macht ter neder ſach gevelt/
Doch heeft ſich voorts niet meer in ſulck ghevaer gheſtelt/

Macte nova virtute Puer, ſic itur ad aſtra.

Hic annis gravis atque animi maturus.

Oſtēdunt terris hūc tantum fata, nec ultra eſſe ſinunt.

In antiquā virtutem animoſque viriles et pater Aeneas, et auūculus excitat Hector.

Quis procul ille autem ramis inſignis oliuæ, Sacra ferēs? noſco crines.

Heu! cadit in quē quam tantū ſcelus?

Ducibuſque et viribus æquis.

End

Ambo animis, ambo insignes præstantibus armis.

End nu door een Spaengiaert, den tijt van syn afwesen/
Nu door een Italiaen my syn gunst heeft bewesen:
Die/Berck verovert end sich legert over Rhijn
End mijn Volck onbetaelt vry van Crijghs-disciplijn
Op het nabuerigh Landt laet rooven ende ruyten/
Ja sietse naderhandt ten meestendeele muyten:
Dees/ Crijghs-onordeningh met syn credyt oprecht/
Verliest Sluys, wint Ostend na drij-jarigh ghevecht/

Hic labor extremus.

Berck (twelck verloren was) Grol, Oldenzeel end Lingen 1604.
Met Wachtendonck syn dwanck al in twee jaer ontfinghen. 5. ende 6.
Mijn heerlickheyt was groot/ick wierd aen elcken kant
Gheeeret end ghevreest/ Ick sach heel Nederlandt
Met Crijghs-volck schier bedeckt om my hulde te pleghen/

Quæ Regio in terris nostri non plena laboris?

Den lof mijns vroomheyts was luydt-ruchtbaer aller weghen.
Men heeft in Engelandt end Vranckrijck Peys ghesocht/ 1598.
Op datmen des te meer my hier versterchen mocht. eñ 1604.
God van den Hemel scheen geheel tot my geneghen/
Maer d'Aerdsche God voor al gaf my syn milden zegen.
De grootste Coninghen van t'gantsche Christen-rijck
My waren t'eener tijt goet-gunstigh al ghelijck:
d'Een in het heymelijck/end d'ander openbaerlijck/
Dees stond my by met Raet / die met Crijghs-volck verbaerlijck/
Dees sterckte d'een partij/die d'ander met syn gelt/
End d'een swackte door my des anderen ghewelt/

Heu! nihil inuitis fas quenquam fidere Diuis.

In't cort ghesept/ick was de lust van alle menschen/
Hoe had ick meer ghelucks ter Werelt konnen wenschen?
Maer als een luttel soets werdt jammerlijck besuert/
Eylaes! dit groot gheluck en heeft niet langh gheduert/
De nijdighe Fortuyn my haest den rugghe keeret/
Oft wel de groote God die alle dingh regeeret

Sic fata Deûm Rex sortitur, voluitque vices, is vertitur ordo.

End uyt syn hooghen Throon der menschen broose macht
Met al haer trotsch voorstel bespottet end belacht/
Heeft in een ooghenblick mijns levens schoone klouwen
Met een scherp-snijdend' sweerdt heel effen af-gehouwen/
End van mijn Triumph-koets' uyt d'allerhooghste Eer
Met d'adem synes monds ghessaghen plat ter neer.

Cecidere animi, nec iam amplius armis, sed votis, precibusque iubẽt exposcere Pacem.

Mijn beste Vrienden ick van my eerst sach vervreemden
Die my een wijl te voor met wil end wensch toestemden:
Ja selfs de Geest'lijckheyt/die my heeft uytghebroedt/
End steeds met raet end daet getrouwelijck ghevoedt/
Nu oock (ist niet wat vremts?) mijn weerdicheyt verachtet/
End eerst bedecktelijck my na het leven trachtet/
Maer na in't openbaer te Post mijn doodt versnelt:
Soo dat ick door Bestandt verjaeght ben uyt het Velt/
Mijn handen syn verstijft/mijn voeten heel verlemmet
End mijne Dienaers trouw alomme nauw' beklemmet

En

En moghen nu niet meer uyt-loopen op Vrij-buyt/
Eylaes! de goede tijdt is voor de Crijghs-lien uyt. Pace se-
De groote Vorsten selfs die my te stercken pleghen/ questrâ.
Door haer Gesanten nu het Nederlandt beweghen
Tot een eeuwigen Peys oft lanck-durigh Bestandt, Quid nũc
Wat isser al te doen om my t'helpen van kant? misero
End op dat ick hier dus sou sterven in mijn sonden/ mihi deni
Heeftmen noch op het lest na Spaengien wijt versonden querestat?
Mijnen Biecht-vader trouw/om in plaetse van Vreed
Een veel-jarigh Bestant van daer te brenghen meed. Olim,
Het Volck dat eertijts my haer vaste Bolwerck noemde Tuta salus
End de verseeckertheyt haers Staets te sijn beroemde/ Bello:
Versmadet nu mijn dienst/ end is tot Peys ghesint/ nunc,
Dus ick/ die onlanghs was so grootelicks bemint/ Nulla sa-
Gheducht/ghehoorsaemt end gheeert by allen Staten/ lus Bello.
Ben nu (och arme!) schier van alle man verlaten:
Daerom ick met verdriet end swaren druck belaen
Nu vele Maenden lanck met kranckheyt ben bevaen.
Ick heb (soo t'is gheseyt) sieck gheweest t'and'ren tijden/
Doch t'was een corte flauwt' end lichtelick om lijden:
Maer dese lange sieckt' my vast te bedde houdt/ Stat sua
End sal my (vrees' ick) nu nauw Veertigh jaren oudt cuique
In't best mijns levens haest s'doods pijlen doen besuyren/ Dies, bre-
Geen raet noch Medecijn en helpt ter lester uyren. ve et irre-
Daeromme liggend' hier op mijn dood-bed in smert/ parabile
Cranck van lijf/maer ghesont van verstand/cloeck van hert/ Tempus
Met een benauwde stem/doch willende niet sterven omnibus
Sonder bescheydelick aen mijne rechte Erven est vitæ.
Te laten na mijn doodt al't tijdelicke goet
Welck ick verovert heb in mijns levens voorspoet
(Dat daerom onder haer na s'werelts oude wijse Extremũ
Gheen verschil/twist/ proces oft mis-verstandt en rijse) hoc Mu-
Ick alle t'ghene hier navolght in't openbaer nus mori-
Voor mijnen Lesten Will' end Testament verclaer. entis ha-
bete.

Eerst beveel ick mijn Ziel de Duyvels vander Hellen/ Hîc do-
Die't menschelick geslacht verleyden ende quellen/ mus,hæc
Op datse weder-keer daer s'eerstmael uyt ontstaet. patria est.
Mijn Lijf ick in de macht van mijnen Erven laet/
Om dat na haren wil end den eysch te bescheyden/ Quisquis
Wat is het Lichaem doch van syne ziel ghescheyden? honos Tu-
Voorts volghens t'out ghebruyck in haren eyghen naem muli.
Het Nederlandsche Volck maeck ick mijn erfghenaem/
End late hun t'ghewelt/het bloet/de moorderijen/
t'Verraet/de plonderingh/ brantschattingh/rooverijen/

En quo discordia Ciues perduxit miseros.

Vantsoeningh/ over-last/ de vrouwen-cracht/ het vreesen/
De tranen end t'gheween van Weduwen end Weesen/
Het platte Landt verwoest/ de Dorpen afghebrandt/
De Steden uit-gheput/ haer Sloten heel te schand/
Haer Huysen neer-ghevelt met all' de sware plaghen
Die sy door mijn toe-doen nu veertigh jaren draghen/

Relliquias Italûm atque immitis Iberi.

Cort/ t'deerlick over-schot van haer lief Vaderlandt
(Vrucht mijnes vromicheyds end wercken van mijn handt)
d'Armoede/ ballinghschap/ dierte/ verlies van neeringh
End bedel-sack/ tot troost van haer schaed' end upt-teeringh.
Item om metter daet te thoonen mijn berouw/
Ick maeck tot de Fabrijck des Capels van ons' Vrouw

Scilicet, is Superis labor est.

Van Scherpen-heuvel al mijn Kleeren end Juweelen/ 1604.
Om/ t'gheen ick eer daer aen verbrandt heb/ te verheelen.
Item, den Roomschen Paus, mijn Peter/ ick na-laet
Tot een ghedachtenis / by forme van Legaet/
Den vreeselicken Schrick van zijn dry-dobbel Croone:

Tu regere imperio populos, Romane, meméto,

Noch d'onrecht' Heerschappij van synen heil'ghen Troone
Langh onder t'mom aensicht eens valschen Diensts gheplegt
Teghen soo menigh Vorst end Potentaet beweeght
Voor de ghewaende kracht syns Blixems ende Donders.
Item noch maeck ick hem voor upt/ als wat besonders/
Het schoon gheheylight Sweert end costelicken Hoet: 1569.
Eer van Pius Quintus Paus, synen voor-saet goet/ Siet d'Historie van Meteren in 't 3. boeck 48. blat.

Hæ tibi erũt artes, Pacique imponere morem.

Aen d'Hertogh van Alba, mijn Gouverneur/ ghesonden
Om syn vaderlick hert tot my-waerts te oorconden/
Dat hy't ghebruycke voor Sint Pieters verroest Sweerdt/
Waer meed hy onlanghs sich soo qualick heeft gheweert/
Doe synen ouden Rock wierd schandelick ghescheuret
Van Sint Marcs fieren Leeuw/ hoe seer hy scheen versteuret:

Disijce cõpositã Pacem, sere crimina Belli.

End dit alles op hoop dat hy door syn bevel
My wederom nu sal verwecken upt de Hell'
Soo haest de vorderingh syns Stoels dat sal begheeren/
Den Coninck van syn Eedt end Trouwe dispenseren.
Item, tot danckbaerheydt mijn machtichsten Scherm-Heer
Philippus Coninck van Spaengien ick Legateer

Hinc mihi prima mali labes.

Den swaren last van syn end synes Vaders schulden/
End al t'coper gelt van Spaengien te vergulden/
De groote Jalousy op Vranckrijck/ d'ouden haet/
Met menigh hardt verschil om hem vroegh ofte laet

Stãt Belli causæ.

Te baren een Oorlogh in syne heerschappije.
Noch de vergheefsche hoop van eene Monarchie/
End van t'Vereenichd' Landt te winnen met ghewelt.
Wijders soo gheef ick hem voor al syn verquist gelt

Spes pascis inanes.

T'ingebeeldt Coninckrijck van dese Nederlanden/
Met d'ydel schaduwe van haer Croon in syn handen/

Dat

Dat hy daer in voortaen den Stoel des Oorloghs set
Om d'heele Christenheyt te gheven syne wet.
Item noch voor't verlies van syn rijcke Carraken/
End voor de groote schae die ick hem heb doen smaken
In beyde d'Indiën, werdt hem hier weer betaelt
Der Coop-lien schip end goet in Spaengien aengehaelt.

Si quâ fata sinũt iã tũ tẽditq; fouetque.

Item Ick late hem Gods schrickelicken toren
End rechtveerdigh oordeel/welck hy opt heeft ghesworen
Over t'onnosel bloet onrechtelick ghestort/
Als t'woort van Las Casas eenmael warachtigh wort

Dij capitĩ ipsius generiq; reseruent.

Bartholomeus Casaus in de destructie van West-Indien.

Item, op dat ick voorts elcks goeden dienst beloone
End Haer Hoogheden oock mijn mildicheyt bethoone/
Maeck ick dat sy voortaen haer eyghen Meesters syn/
In plaetse datmen haer nu ter tijt int'aenschijn
Met een Veedor del Rey oft Contre-rolleur quellet.

Nec spes libertatis erat, nec cura peculi.

Item noch werdt hun hiertot een Legaet ghestellet/
Het Vredelick besit van t'halve Nederlandt.
Met d'Hoop haers levens tijt in een geruster stant
Nu t'eyndighen/end sich te gheven goede daghen.
Noch den Vrijdom/dat sy niet meer en hooren klaghen
De Landt-lien uytgheteert door langhe muyterij
Van t'onbetaelt Voet-volck end snoode Ruyterij.

Viuite felices, quibus est fortuna peracta iã sua.

Item, den Admirant van Arragon gheprefen
(Die my in synen tijt heeft trouwen dienst bewesen/
Hoewel hy op het lest in syn ghevanckenis
Tot Vrede eenichsins gheneghen gheweest is)
Maeck ick de Meubelen/Juweelen ende Kleeren
Des Graven van den Broeck end alle d'ander Heeren 1598.
Die teghen syn gheloft gedoodt sijn end berooft.
Item ick late hem end lade op zijn hooft
De vloecken ende ween/de smerten ende qualen
Van t'arme weer-loos Volck van Cleven end Westphalen.

Quid non mortalia pectora cogis, Auri sacra fames?

Den Marquis Spinola (niet teghenstaend' hy meed
Vergetende syn plicht ghearbeydt heeft tot Vreed)
Legateer ick den Buyt end dobbele Cortouwen
Die hy t'Oostende vont. Item, een laet Berouwen
Van t'hebben onderstaen t'Vereenicht Nederlandt
Te brenghen onder t'Jock met syns gelts onderstandt.
Noch de Vrucht van t'ghepeyns na vele groote saken/
End de Sorgh/wisselick sijn reeckeningh te maken/
Wel t'oorboren t'Credijt dat hem syn borse gheeft/
Dat d'Interest van't gelt/welck hy verschoten heeft/
Hem met gheen banckeroet/als and'ren/werd betalet.

Atq; solũ, quo Troia fuit.

Satis est, potuisse videri.

Voorts den Peys-maker loos/den Prater soet-getalet/
(Hoewel hy my voor al na t'leven heeft gestaen
Op dat hy goet voor quaet te loone mach ontfaen)

Et reor, et si quid veri mens augurat, opto.

Den Commissaris Ney maeck' ick tot een ghedencken
Het Hantschrift/ Diamant end andere gheschencken
Voor hem aen een Persoon van het Vereenighd' Landt
(Soo d'erge Pater dacht) onder den duym behandt/
Om met een goude spies s'Lands saken te doorgronden/
Doch zijnen Meester weer ghetrouwlick t'huys ghesonden.
Item een Bisschops staf oft eenen Rooden Hoet/
Op dat den arbeyt hem te veghen werd vet soet
Die hy gheleden heeft in't rotsen ende reysen
Tot s'Vredes vorderingh op zijn twee Spaensche reysen.
De Nieuwe Bisschoppen, mijne School-meesters vroet/
(Die van kints beenen af my hebben opghevoedt
End steeds met alle macht mijn heerschingh onderhouwen)
Laet ick't onnosel Bloet van Mannen ende Vrouwen
By mijn tijdt door haer raet om het Gheloof ghedoodt.
Noch t' Wroeghen haers ghemoeds end Godes gramschap groot/
Die haer tot sijner tijdt oock niet en sal verschoonen.
Voorts, d'ander Monicken met haer gheschoren kroonen/
Om vele Requiem tot mijnes ziels bystandt
Te singhen/ laet ick na haer Cloosters af-ghebrandt/
t'Convent verbijstert/ end verjaeght te zijn gheheelick
Wt het Vereenighd' Landt. Noch, datmen haer bescheelick
Van mijn Goet hooft voor hooft uyt-deel' een schoone Niet.
Maer al die onder haer voorstonden mijn ghebiedt
(Mids op den predick-stoel met haer waer-schijnigh spreken
Voor het onwetend' Volck moordt ende brant te preken
Teghen die/ welck de Paus voor Ketters snoo verdoemt)
End mijne Patres weerd/ diemen Iesuyten noemt/
Voor de ghetrouwe hulp my langhen tijdt bewesen
Moet ick insonderheyt alhier ghedachtigh wesen/
Hoewel sy rijckelick begavet syn met goet:
Dus gheef end laet ick haer mijn Credijt end Voorspoet/
Mijn hoogh' Aenslagen end Practijcken velerhande/
Mijn heymelicken Raedt met alle mijn Verstanden
Waer die gheleghen sijn binnen oft buyten s'lands.
Maer ick maeck die van Trier noch tot een buyten-kans/
T'Sinck-roer van Balthasar Geraerts den Princen-moorder/
End die van Doway t'Mes van Pieter Panne. Voorder
De Iesuwyten die tot Bruyssel sijn in't Hof
Gheef ick tot een Legaet/ als hares vroomheyts lof/
De Cleeren end Cieraet van Anna van den Hove.
Voorts elck besonder end haer in't ghemeen belove/
Dat ick haer laten sal in vrijen eyghendom
Al de Legaten/ die haer van de Ionckheyt dom
Sijn Inter viuos oft causa mortis ghemaket/
Met alle t'Goet daer sy t'onrecht sijn aen-gheraket.

Vlla putatis dona carcere dolis Danaûm? sic notus Vlisses?

Nec enim leuia aut ludicra petuntur præmia.

Si qua est cœlo Pietas, quæ talia curet.

Qui solus honos Acherōte sub imo.

Queis tristia Bella, ræque insidiæque et crimina noxia cordi.

Quæcunque mihi fortuna fidesque est in vestri is pono gremijs.

Ferte citi ferrum, date tela.

Crimine ab uno disce omnes.

Hic amor, hoc studiũ

Item

Item noch om dat ick een goede Moeder ben
Laet ick het Spaensch Crijghs-volck (oft by ghebreck van hen
Aen hare kinderen) al t'goet end groote Schatten
Die sy in mynen naem de Borghery af-schatten
Tot Antwerpen end el. Item werdt hen vergunt
Den huys-raet/silver/gout/ghemunt end onghemunt/
Sulcks men in myn Sterf-huys bevinden sal van weerden
Om onverhindert als haer eyghen goet t'aenveerden:
Doch alles met bespreck/dat het syn Eedt end Trouw
Aen het Vereenichd' Landt in Bestand beter houw/
Als't dickmaels heeft ghedaen geduyrende myn Kryghen
Waer het somwylen eens kon d'Overhandt verkryghen.
Item noch gheef ick haer in het besonder d'Eer/
Dat sy in Nederlandt den Coninck haren Heer
Meer quaets hebben ghedaen door hare muyteryen/
Dan goets voor oft naer door hare moorderyen.
Het ander Oorloghs-volck, dat te voet end te peert
Sich aen des Hertoghs-syd' in myn dienst heeft gheneert/
Laet ick een kasseringh/ stram lyf/ verminckte leden/
Oft immers, dat het sy met zyn soudy te vreden/
Niet meer kaes-jaghe/roof/brant-schatte/muyt noch raes/
Oft aen een galgh oft rat / maeck' ick't der Raven aes.
Item op dat ick my bethoon heel onpartydigh
Wil myn wel-doenders elck wat maken weder-sydigh/
Hoewel ick weet dat d'een uyt moet-wil/tyranny/
Gout-dorst/wraeck-gierichheyt/eer-sucht end hoovaerdy/
Onordentlick/ om s'Lands Vryhdommen te verpletten:
Maer d'ander uyt noot-weyr/ tot voorstandt harer wetten/
End Vryheyt van het Landt met goede Disciplyn
My hebben voorghestaen end noch ghewapent zyn.
Soo wil ick mede dan de hoogh-gheduchte Staten
Van het Vereenichd' Landt, tot een Legaet/nalaten
De Sorgh / haer Vryen Staet te houden langh in rust/
Dat dewyl s'Oorloghs vier van buyten is gheblust
Het tot haer meerder schae niet binnen s'Lands ontsteke/
End eenigh mis-verstandt des Eendrachts Pylen breke.
Noch den Last/datmen eerst betael s'Lands oude schult
End dan met goet voor-raet haer Kontoor werd ghevult/
Op dat soo ick (misschien) haest quame te verrysen
Sy my goet onderhout des levens weer bewysen:
Doch voor al dat sy nu de ghetrouw' Oorloghs-lien
(Myn echte kinders) met bequaem soudy versien/
Elck na de qualiteyt van syn persoon wel voeden
End na de quantiteyt van haer goet eerlick goeden.
Item, ick heb ghemaeckt end hun mids desen maeck
De Vryheyt end voorspoet van haer Ghemeene Saeck/

Hæc mea sunt, Veteres migrate Coloni.

Si qua est, quæ restet adhuc mortalibus usquã intemerata fides.

Magnum & memorabile nomen.

Forsã miseros meliora sequentur.

Tros, Tyriusq; mihi nullo discrimine agetur.

Hoc opus hic labor.

Hoc Auster velit, & magno mercẽtur Iberi.

Res dura, et Regni nouitas vos talia coget moliri, & laté fines Custode tueri.

Het Landt gelt-end-volck-rijck/ haer Steden heel neerachtigh/

Cōsulere, atq; ōnes metuentē expēdere casus.

End dat sy langhs soo meer te water werden machtigh.
Item dewijlse my haer Vrijdom weten danck/
Ick make dat sy dien besitten moghen lanck/
Dies Legateer ick haer een ghestadigh Wantrouwen
Op Spaengien / end (naest God) op my haer Staet te bouwen.
Voorts, den Nassauschen Prins, die door syn dapperheyt
Mijn Rijck langh heeft ghesterckt/ uyt ware danckbaerheyt

Aggredere, ô magnos (aderit iā tēpus) honores.

Laet ick een eeuw'ghen Naem end een onsterflick' Eere/
Dat als een Stierman wijs end verre-siende Heere
Hy het Vereenichd' Schip uyt s'Oorloghs woeste Zee
(Met Gods hulp) heeft ghebracht op s'Vredes stille Lee.
Noch den Last/ dat hy t'Landt langh vredelick regeere/
Met d'Hope/ dat door hem sijn Huys in macht vermeere.

Patrijs virtutibus.

Item dat hy in Peys door syner deuchden schijn
Van syn Vyandt ghevreest/ van Vriend bemint mach sijn.
Item ick gheve/ gun/ end beset den Coop-luyden

Et cunctis undamq; auraq; patentem.

Den Vrijdom om voortaen na t'Oost/ West/ Noord end Suyden
Te moghen handelen/ end visschen wijdt end sijdt.
Item voor dat ick hun tot hare schaed' een tijdt
De vrije Coopmanschap op Spaengien heb doen derven/
Wil end maeck ick dat sy d'Oost-Indische Vaert erven

Hæc sunt spolia, et de Rege superbo Primitiæ.

Sond'r yemants teghenspraeck. Wijders noch geef ick haer
In vollen eyghendom all' de Carraecksche Waer'
Sonder dat sy daer van behoeven in haer leven
Staet oft Inventaris aen yemanden te gheven:
Doch op conditie end niet anders/ dat sy
Nu voortaen Caep de Grijp wijslick legghen voor-by.

Egregias animas, quæ sāguine nobis hāc Patriam peperere suo.

Item ick late noch de dappere Crijghs-knechten,
(Die in der Staten Eedt haer Vaderlandsche Rechten
Door my ghetrouwelick steeds hebben voorghestaen)
Den Plicht / haer Overheyt te blijven onderdaen.
Item noch gheef ick hun nu voortaen goede Tijden/
Op voorwaerd/ dat sy sich met haer besoldingh lijden/
End tot verseeckeringh der Landen dagh end nacht
Op de Frontieren voorts houden ghetrouwe wacht/
End daerom wil ick s'oock met mijn Gheweyr vereeren.
Maer alle die den Boer ghewent sijn op te scheeren

An tibi Mauors ventosâ in linguâ, pedibusque fugacibus istis sēper erit?

Geef ick haer Passepoort end laet s' haers Eeds ontslaen/
Doch Legatere haer de Schoppen ende Spaen
Daer mede men wel eer mijn Legers plach te stercken/
Dat sy daer meed voortaen om haren cost gaen wercken/
End leeren banen t'landt dat door haer vromicheyt
Is t'onghebruyck ghemaeckt/ end heel verwildert leyt:
Oft anders / t'harer keur/ laet ick hun na d'Armoede
t'Gast-huys end Bedel-sack (waer toe soo vele goede

End

End rijcke Luyden door haer bedrijf zijn gheraeckt)
Oft soo s'haer ouden ganck noch gaen/ wordt haer ghemarckt
Een Galey/Rat oft Galgh/op dat sy hoogh verheven
De blinde zeghening'h met hare voeten geven.

Te quóq; fata prospectant paria.

Item noch voor het lest de Tappers, Soetelaers,
Trof-boeven, Schommel-kocks, Schippers end Wagenaers,
Met all' ander Martis end Veneris gheslachten/
Die mijne Keuken eer wel te versorghen plachten
Met allerley nootdruft van wijn/bier/vleesch end broodt/
End in mijn Legers gelt te winnen grof end groot/
Ja menigh goet ghelach op den buyt te verschieten/
Begheer ick ende wil dat voor haer erf ghenieten
Na mijn af-lijvichheydt het huys van Selden-sat,
End Calen-broeck, Noot-durp, end Bijster-veldt, end dat
Sy all' na Sint Reyn-uyt te Bedevaerde reysen/
Om voor mijn arme ziel te bidden elck drye reysen:
Oft soo sy liever t'huys te blijven syn ghesint/
Dat elck van haer voortaen een Ambacht onderwind'
De Mannen Spitten end de Vrouwen Spinnen leeren/
De Schippers elderswaert sich over Zee gheneeren.

Fuimus Troës.

Spes sibi quisq;, sed hæc quam angusta, videtis.

Item ick ordonneer/begeer/wil end beveel/
Soo verre yemandt/ wie hy waer' eel oft oneel/
Dit Testament gheheel oft ten deel wilde breken/
In recht oft buyten recht/dat hy opt werd versteken
Van alle t'ghene wes hem eenichsins hier van
Oft ab intestato tot erfdeel comen kan:
Begheerende dat het syn effect sal sorteren
End grijpen stadt (alwaer dat selve mocht ontberen
Volle solemniteyt die't Recht vereysschen wil)
By form van een Legaet/Dood-gift/oft Codicil/
Alsoo ick anders wel vermocht had van s'Rechts weghen
Na t'oude Crijghs-ghebruyck eenvoudelick te pleghen
Een Oorlogsch Testament, d'wijl my end mijne bend
Het Lont-recht beter dan het Lant-recht is bekent.
Dies weder-roep ick oock all'ander Testamenten
Ghemaecket voor Datum van desen om te Prenten/
End voorbehoude my t'veranderen van dien
Het wederroepen end uytlegghen t'allen tijen/
Of ick noch dese reys' doodsghevaer mocht ontkomen/
Doch sulck recht niemant opt en konde syn benomen.

Testamentum Militare.

Tenedo Patriæ nec legibus ullis.

Vivo equidem.

End op dat na mijn doodt voorts dit mijn Testament
Te beter werd volvoert end ten effect ghewendt/
Ick maeck Executeurs van dien dry Vorsten machtigh/
Den Coninck van Vranckrijck, van Groot Britanien prachtigh
End Denemarcken, die door haer ontsichlickheyt
Handthaven konnen elck in syn gherechticheydt/

Auxilioq; leuare viros, vimq; addere victis.

Haer

Nos si pellant, nihil abfore credũt quin omnẽ Europã penitus sua sub iuga mittant.

Haer biddend' ernstelick dat sy dien last aenveerden/
Dies stel ick haer ter handt al mijn goet vander eerden
Tot het voldoen van dien/ end geve wel-bedacht
Haer saem end elck van hun besonder volle macht/
Om alles trouwelick ten besten upt te richten:
End om haer des te meer tot mywaerts te verplichten/
Laet ick elcken van hun tot een ghedachtenis
Haers Rijcks rust/ die door my hier te betrachten is.
Voorts om dees mijnen Wil de gantsche werlt t'oorconden
End op dat die altijts warachtigh werd bevonden
Na mijne doodt/ heb ick/ Oorlogh van Nederlandt,
Hoewel in groote pijn dit met mijn eyghen handt
Gheteeckent/ ende doen beseg'len ten by-wesen
Van menigh vroom Ghetuygh als gheroepen tot desen/
By veel Notarisen publijck in schrift gestelt/
End op't dat elck die't raeckt te beter werd vermelt
Begeer ic dat/ conform ghelijck't hier is geschreven/
Door openbaren druck werd' in het licht gegeven.
Denckt op't EYNDE.

Hoc precor, hanc Vocem extremã cum sanguine fundo.

By Notarise verstaet de Schrivers der Nederlantsche Oorlogẽ C.V.M. ende P.B.

Graf-schrift van de Nederlandsche Oorloghe,

Die 40. Jaren in grooter weerden by alle Volckeren ende weelden onder den haren gheleeft hebbende/ nae eene lanck-duyrighe teeringhe tot onuytsprekelicke herten-leedt der Crijghs-lieden ende Vreucht der Vrede-minnaers in een Bestant van .. Jaren gerustet is te Meenen/ op dẽ .. Februarij deses Jaers 1609. eñ leyt begraven tot Gibralter in een coper Gelt-kiste/ in de ledige Schat-camer des Conincks van Spaengien/ behanghen met Oost-Indisch Orangé Carrack-fluweel/ geboorduert met West-Indische peerlen ende gesteenten etc.

Siet/ hier leyt d'Oorloghe van Nederlandt begraven/
Die veel gelts heeft verspilt end menigh mensch ghedoodt/
Om veertigh Jaren lanck haer Heerschappij t'handhaven/
Bidt/ datse nimmermeer verrijse van den doodt.

P.B.M. inimico male de se merenti gaudens posuit.

Ander. d'Oorloghe tot de Nederlanders.

Ick legh/ ja ick legh hier: past my niet veel te roeren/
Grouwt u/ Gans Droes/ soo ick eens van mijn rust opstae/
Ick sweere/ dat ick u wel anders sal tamboeren/
End op Borgher end Boer verhalen mijne schae.

Bellum Belg. sibi viuens fieri mandauit.

Versus Musicus. Echo Pax reditura rogat.

VT REMIgrem FAcilis SOLitoque LAbore SOLuta,
FAre, MIhi an REquies VTilis hîc sita? ITA.